

Riigikogu õiguskomisjon
õiguskomisjon@riigikogu.ee

Teie: 21.10.2025 nr 1-1/15-682/1

Meie: 19.11.2025 nr RP-1-6/25/11128

Prokuratuuri arvamus Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 682 SE kohta

Prokuratuur tänab võimaluse eest anda arvamus Eesti Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi vahelise Eesti Vabariigis Rootsi Kuningriigi vanglakaristuste täideviimise kokkuleppe (edaspidi kokkulepe) ratifitseerimise seaduse eelnõu kohta. Prokuratuur peab vajalikuks esitada omapoolsed märkused.

I Kriminaalmenetluse alustamine ja üleandmine välisriigile ning kohalduv õigus

Eelnõu seletuskirjas on kokkuleppe artikkel 9 kohta selgitatud, et kui Rootsi kinnipeetav või töötaja paneb Eestis toime kuriteo, mis kuulub mõlema riigi jurisdiktsiooni alla, teevad ametiasutused koostööd, et määrata kindlaks kriminaalmenetlust toimetav riik. Sätte eesmärk on vältida sama isiku suhtes topeltmenetlusi erinevates riikides. Antud säte ei haaku Eestis kehtiva kriminaalmenetluse seadustikuga (KrMS), mille § 6 kohustab kuriteo asjaolude ilmnemisel uurimisasutust ja prokuratuuri kriminaalmenetlust toimetama. Menetleja ei saa loobuda kriminaalmenetluse alustamisest. Välislepinguga ei ole planeeritud muudatusi KrMS-s, mis võimaldaks jätta kriminaalmenetluse alustamata olukorras, kus Rootsi on nõus menetlust läbi viima.

Eeltoodud seisukohta ei muuda ka asjaolu, et KrMS § 199 lg 1 p 8 näeb ette kriminaalmenetluse alustamata jätmise KrMS § 436¹ alusel. KrMS § 436¹ lg 1 sisuks on samuti topeltmenetluste vältimine. Lõige 2 sätestab, et kui prokuratuur või kohus saab teada, et sama isiku suhtes viiakse läbi samu kuriteoasjaolusid käsitlevat kriminaalmenetlust teises riigis, tuleb teise riigiga läbi rääkides korraldada menetluse läbiviimine ühes riigis. Antud säte ei võimalda jätta kriminaalmenetlust alustama olukorras, kus menetlust ei ole teises riigis alustatud. Kuivõrd Eestis viibivate Rootsi vangide või personali kuritegude puhul leiab sündmus aset Eesti territooriumil, on paratamatu, et Eesti saab kuriteost esimesena teada. Kirjeldatud juhul ei viida isiku suhtes veel üheski riigis kriminaalmenetlust läbi. Järelikult ei ole tegemist olukorraga, kus Eesti saab teada, et teine riik juba menetleb sama asja. Seetõttu on kehtiva seaduse kohaselt Eestis igal juhul kohustus kriminaalmenetlus alustada.

Samuti tuleb eristada kriminaalmenetluse alustamata jätmist ja kriminaalmenetluse üleandmist. Kriminaalmenetluse saab teisele riigile üle anda vaid juhul, kui see on juba alustatud. Järelikult ei ole võimalik kriminaalmenetluse üleandmine eelnõus kirjeldatud viisil ehk olukorras, kus menetlust ei ole alustatud, vaid toimub informatsiooni vahetamine Eesti ja Rootsi vahel, mille tulemusel alustab hoopis Rootsi kriminaalmenetluse. Tegemist ei ole kriminaalmenetluse

üleandmisega, sest üleantavat menetlus veel ei eksisteerigi. Samas sellise lähenemise korral eirab uurimisasutus ja prokuratuur seadusest tulenevat kohustust kriminaalmenetlus alustada. KrMS § 473 alusel on võimalik küll teatud kuritegude toimepanemisel omaalgatuslik teabeedastus välisriigile. Siiski ei väära see põhimõtet, et kuriteo tunnuste ilmnemisel tuleb kriminaalmenetlus alustada.

Täiendavalt tuleks üle vaadata, kas Rootsi jurisdiktsioonis on tehtud erandeid mittekodanike süütegude puhul, kuna eelduslikult paigutatakse Tartu Vanglasse ka inimesi, kes ei ole Rootsi kodanikud. Nende kuritegude puhul leiab tegu aset Eesti territooriumil ja tõenäoliselt on kannatanu Eesti kodanik. Kui Rootsi jurisdiktsioonis esinevad erandid mittekodanike kuritegude puhul, võib ka see mõjutada kriminaalmenetluse läbiviimist.

Artikkel 6 sätestab kokkuleppele kohalduva õiguse. Seletuskirjas selgitatakse, et õigusanalüüsi tulemusel ilmnes, et Rootsi õiguse kohaldamine vanglarendi osutamise korral ei ole võimalik, mistõttu kohaldatakse vanglarendi teenuse osutamisel Eesti õigust. Samuti leiti õigusanalüüsis, et kuna välisriigi kinnipeetavad on allutatud Eesti õigusele, menetlevad Eesti õigusega seotud küsimusi Eesti kohtud. Artikkel 6 lõige 4 kohaselt lahendavad Eesti ametiasutused kaebusi ja õigusküsimusi, mis on seotud Rootsi karistuste täideviimisega, v.a erandid. Eesti õiguse kohaldamisel on selge, et kriminaalmenetlus tuleb kuriteo toimepanemisel tingimata alustada. Osadel juhtudel saab alustatud menetluse ilmselt Rootsile üle anda, kuid menetlust alustamata ei saa jätta. Siinkohal juhib prokuratuur ettevaatavalt tähelepanu asjaolule, et kriminaalmenetluste alustamine ja toimetamine on ressursikulu prokuratuurile. Samamoodi kulutab riigi, sh osalt prokuratuuri, ressursi Eesti õiguse kohaldamisega ja karistuste täideviimisega seotud küsimuste ning kaebuste lahendamine.

Kokkuvõttes ei saa Eestis kuriteo tunnuste ilmnemisel jätta kriminaalmenetlust alustamata, kuna kehtiv seadus ei võimalda seda. Kriminaalmenetluse saab teisele riigile üle anda menetluse alustamise järgselt. Kuna kohaldatakse Eesti õigust ja õiguse kohaldamisega, karistuse täideviimisega seotud küsimuste ja kaebuste lahendamisega tegelevad Eesti asutused, kulub selleks täiendavat ressursi.

II Prokuratuuri ressursikulu

Prokuratuur ei nõustu eelnõu seletuskirjas toodud hinnangutega ressursikulu kohta. Prokuratuuri varem esitatud arvamusega ressursikulu kohta ei ole arvestatud, mistõttu on seletuskirjas toodud analüüs selles osas puudulik. Seletuskirjas on peetud võimalikuks kuluks üksnes tõlkimisega seonduvat, mille osas leiti, et neid kulusid saab katta vanglarendist saadavast rahast.

Eeltoodud analüüsist ilmneb, et prokuratuuri ressursikulu võib kasvada. Kindlasti ei vähene ressursikulu selle tulemusel, et Rootsi vangide ja personali kuritegude korral saaks jätta Eesti kriminaalmenetluse alustamata. Kehtiva seaduse kohaselt ei ole selline tegevus õiguspärane. Kriminaalmenetluse alustamise järgselt ei saa kriminaalmenetlust Rootsile üle anda ilma prokuratuuri osavõtuta. Vanglateenistus ei saa otsustada või kokku leppida kriminaalmenetluse üleandmist. Kriminaalmenetluse alustamine, menetluse toimetamine ning osadel juhtudel selle üleandmine kulutab prokuratuuri ressursi.

Kriminaalmenetluse üleandmine eeldab, et kriminaalmenetlust juhtiv prokurör esitab vastavad materjalid Riigiprokuratuurile, kus kontrollitakse menetluse üleandmise põhjendatust. Seejärel saadab Riigiprokuratuur materjalid Justiits- ja Digiministeeriumile, kes edastab need välisriigile. Lisanduvad võimalikud üleandmisega seotud kaebused. Antud protsess ja kaebuste lahendamine kulutab samuti ressursi, kuid nende kuludega ei ole seletuskirjas arvestatud.

Seletuskirjas leitakse, et prokuratuuri töökoormus ei suurene olulisel määral Rootsi kinnipeetavate paigutamisel Tartu Vanglasse. Nimelt viibis 01.01.2024 seisuga Tartu Vanglas 544 kinnipeetavat ning kokkuleppega võidakse vanglasse paigutada kuni 600 Rootsi kinnipeetavat. Järelikult ei kasva prokuratuuri töökoormus ulatuslikult võttes arvesse kinnipeetavate arvu enne Tartu Vangla osalist sulgemist. Prokuratuur ei nõustu antud järeldusega. Tartu Vanglas viibinud kinnipeetavad paigutatakse ümber teistesse Eesti vanglatesse ning nendega seotud töökoormus prokuratuuri jaoks jääb alles. See tähendab, et Rootsi vangidega seonduvad tegevused on prokuratuuri jaoks täiendav töökoormus, mille jaoks ei ole aga eraldatud täiendavat ressursi.

Järeldus, mille kohaselt toovad kuni 600 Rootsi kinnipeetavat kaasa sama palju menetlusi kui 544 Eesti kinnipeetavat, ei pruugi vastata tegelikkusele. Rootsi vangide retsidiivsus võib olla erinev Eesti vangide retsidiivsusest, mistõttu ei saa eelviidatud järeldust teha selle alusel, et Tartu Vanglasse paigutatakse umbes sama arv kinnipeetavaid. Tegelikuses võib Rootsi kinnipeetavate Tartu Vanglasse paigutamisega kaasneda ka rohkem kriminaalmenetlusi, kuid selle võimalusega ei ole käesolevalt arvestanud.

Kokkuvõttes on prokuratuur seisukohal, et vanglarent kulutab prokuratuuri ressursi ning tingib tõenäoliselt täiendavate ametikohtade loomise vajaduse. Sellest lähtudes tuleb lepingu ratifitseerimisel selgelt paika panna, kuidas kaetakse prokuratuuri täiendav ressursikulu.

III Kriminaalmenetluses teabe avaldamine

Kokkuleppe artikkel 11 kohaselt esitab Eesti teavet käimasolevate uurimiste ja kriminaalmenetluste tulemuste kohta Rootsi või Rootsi ametiasutuste taotlusel. KrMS § 214 sätestab kohtueelse menetluse andmete avaldamise tingimused. Välisriigi ametiasutustele kriminaalmenetlusega seotud teabe tingimusteta avaldamise kohustus ei ole kooskõlas KrMS-s sätestatuga, mille kohaselt väljastatakse teavet üksnes prokuratuuri loal. Järelikult ei saa kohtueelse menetluse andmeid avaldada iga Eesti ametiasutus, vaid antud õigus on ainult prokuratuuril.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Taavi Pern
juhtiv riigiprokurör riigi peaprokuröri ülesannetes